

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.2.27>

ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ АДАПТАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Краснова Ю.А.,
*доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу проблем модернізації
господарського права та законодавства
Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова
Національної академії наук України»,
ORCID: 0000-0001-7898-9603
e-mail: krasnovaj82@gmail.com*

Краснова Ю.А. Зелене відновлення України: правові виклики адаптації екологічного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

У статті здійснено комплексний правовий аналіз процесу адаптації екологічного законодавства України до *acquis communautaire* Європейського Союзу в контексті післявоєнного зеленого відновлення. Особливу увагу приділено аналізу законопроекту «Про засади зеленого відновлення України», який, попри заявлену мету інтеграції європейських екологічних норм, обмежується імплементацією лише Регламенту (ЄС) 2020/852 про таксономію сталих видів економічної діяльності, не включаючи при цьому такі важливі питання, як, зокрема: механізми досягнення кліматичної нейтральності, нульового ризику, особливості переходу до циркулярної економіки та багато іншого, що є невід'ємною складовою зеленого розвитку, відповідно до європейської екологічної політики.

Також у межах дослідження виявлено низку концептуальних і технічних недоліків законопроекту, зокрема: нечіткість формулювання мети, відсутність системних правових механізмів реалізації, недостатню узгодженість з чинним європейським та національним законодавством, а також принципами сталого розвитку.

На основі аналізу положень інших актів ЄС (Директиви 2022/2464/ЄС, Регламенту (ЄС) 2023/956, Делегованих актів щодо технічних критеріїв сталості тощо) обґрунтовано необхідність значного доопрацювання законопроекту «Про засади зеленого відновлення України». Запропоновано уточнення мети законопроекту, закріплення принципів сталого розвитку, екологічної інтеграції (екологічної безпеки), наукової обґрунтованості, прозорості та участі громадськості, відповідальності та звітності, а також інтеграції з положеннями вітчизняного екологічного законодавства.

У межах дослідження запропоновано авторську наукову модель майбутнього Закону України «Про зелене відновлення України», яка включає структуровану систему принципів, екологічних критеріїв та індикаторів, інституційних механізмів та процедур контролю і відповідальності.

Наукова новизна полягає в системному правовому аналізі законодавчої ініціативи, що вперше здійснюється в контексті її відповідності європейським екологічним стандартам. Практичне значення полягає у формуванні рекомендацій для удосконалення нормативно-правового регулювання процесу зеленого відновлення України, з урахуванням міжнародних зобов'язань, принципів сталого розвитку та потреб післявоєнної реконструкції.

Ключові слова: зелене відновлення, сталий розвиток, екологічна безпека, *acquis communautaire* ЄС, законодавчі ініціативи, євроінтеграція, наукова модель майбутнього закону «Про зелене відновлення України».

Krasnova Yu.A. Green recovery of Ukraine: legal challenges of adapting environmental legislation to European Union standards.

The article presents a comprehensive legal analysis of the process of adapting Ukraine's environmental legislation to the *acquis communautaire* of the European Union in the context of post-war green recovery. Particular attention is given to the draft Law «On the Principles of Green Recovery of Ukraine», which, despite its declared aim of integrating European environmental norms, is limited to the implementation of Regulation (EU) 2020/852 on the taxonomy of sustainable economic activities. It fails to address several critical issues that are integral to green development under EU environmental policy, including mechanisms for achieving climate neutrality, zero-risk strategies, the transition to a circular economy, and other essential components.

The study identifies a number of conceptual and technical shortcomings in the draft law, such as vague formulation of its objectives, the absence of systemic legal implementation mechanisms, insufficient alignment with current European and national legislation, and inconsistency with the principles of sustainable development. Based on an analysis of other EU acts (Directive 2022/2464/EU, Regulation (EU) 2023/956, Delegated Acts on technical screening criteria, etc.), the article substantiates the need for substantial revision of the draft Law «On the Principles of Green Recovery of Ukraine».

The author proposes clarifying the law's objectives and enshrining principles of sustainable development, ecological integration (environmental safety), scientific validity, transparency, public participation, accountability, and alignment with domestic environmental legislation. The study introduces an original scientific model of the future Law of Ukraine «On Green Recovery», which includes a structured system of principles, environmental criteria and indicators, institutional mechanisms, and procedures for control and accountability.

The scientific novelty lies in the first systematic legal analysis of this legislative initiative in the context of its compliance with European environmental standards. The practical significance lies in the development of recommendations for improving the regulatory framework governing Ukraine's green recovery, taking into account international obligations, principles of sustainable development, and the needs of post-war reconstruction.

Key words: green recovery, sustainable development, environmental safety, EU *acquis communautaire*, legislative initiatives, European integration, scientific model of the future Law «On Green Recovery of Ukraine».

Постановка проблеми. Екологічна політика Європейського Союзу (далі – ЄС) є однією з найбільш розвинених і жорстко регламентованих галузей права ЄС. Україна, підписавши Угоду про асоціацію (2014), зобов'язалась гармонізувати своє екологічне законодавство з *acquis communautaire* – сукупністю нормативно-правових актів ЄС, метою яких є забезпечення високого рівня охорони довкілля, сталого розвитку, а також відповідального використання природних ресурсів.

Водночас, адаптація екологічного законодавства України не може розглядатися лише як технічне узгодження норм. Це – складний процес трансформації правової системи, що передбачає переосмислення ролі екологічного права як інструменту сталого розвитку, соціальної справедливості та економічної модернізації. У цьому контексті зелене відновлення постає не лише як політична декларація, а як нормативно-ціннісна парадигма, що вимагає інтеграції принципів екологічної правосуб'єктності держави, прозорості, участі громадськості та міжсекторальної координації.

З цією метою Україна систематично проводить діяльність, пов'язану з покроковою адаптацією різноманітних природоохоронних норм ЄС у вітчизняне законодавство.

Так, лише у період з 2022 року по теперішній час була проведена колосальна робота з питань імплементації положень європейського законодавства у сферах: управління відходами; водовідведення та очищення стічних вод; інтегрованого запобігання та контролю промислового забруднення; цифровізації процедури оцінки впливу на довкілля; державної кліматичної політики; захисту від іонізуючого випромінювання; державного регулювання захисту рослин; формування Смарагдової мережі; реформування екологічного моніторингу; якості питної води; зеленого відновлення тощо [1].

Однак, незважаючи на активний темп євроінтеграційних процесів в екологічній сфері, є ряд проблемних моментів, які можуть перешкоджати практичному переходу на новітні, посилені екологічні вимоги.

Перш за все, адаптація екологічного законодавства є лише першим кроком у переході України до європейських вимог. Найпроблематичнішим етапом цього процесу є практична реалізація імplementованих норм, оскільки екологічна модернізація потребує мільярдних інвестицій. Таке може стати причиною поглиблення екологічного нігілізму частини українських підприємств, які з різних причин не готові до дотримання жорстких екологічних стандартів.

Важливо врахувати, що екологічна модернізація не є суто техніко-економічним процесом. Вона потребує формування нової екологічної культури правозастосування, де дотримання стандартів розглядається не як тягар, а як передумова конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та міжнародної легітимності. У цьому аспекті доцільно запровадити і механізми екологічного аудиту, сертифікації та незалежного моніторингу, які вже функціонують у країнах ЄС.

Стан опрацювання проблематики. Упродовж останніх років питання адаптації екологічного законодавства України до *acquis communautaire* Європейського Союзу та формування засад зеленого відновлення стали предметом активного наукового осмислення. Дослідження охоплюють як нормативно-правові аспекти, так і прикладні моделі екологічної трансформації в умовах післявоєнної реконструкції.

Серед вітчизняних науковців, які зробили вагомий внесок у розробку концепції зеленого відновлення, слід відзначити: В.Л. Бредіхіну [2]; С.Д. Васильєву [3]; авторський колектив посібника «Зелене відновлення українських громад» [4]; авторів наукової статті «Зелене» відновлення як шлях післявоєнної відбудови України [5] та багатьох інших. Однак представлені наукові роботи не містять комплексного наукового аналізу проекту Закону України «Про засади зеленого відновлення України» (далі – Законопроект), у зв'язку з чим **метою цього наукового дослідження** є правовий аналіз законодавчих ініціатив України щодо зеленого відновлення, зокрема наведеного Законопроекту, та оцінка його відповідності європейським екологічним стандартам, з метою формування рекомендацій для вдосконалення нормативно-правового регулювання реалізації сталого розвитку в країні.

Виклад основного матеріалу. Після початку повномасштабної агресії російської федерації, Україна зіткнулась із безпрецедентними викликами, що охоплюють усі сфери суспільного життя. Відновлення країни потребує не лише фізичної реконструкції, а й переосмислення стратегічних засад розвитку. У цьому контексті концепція зеленого відновлення постає як інтегрована модель, що має поєднувати екологічні, соціальні та економічні принципи сталого розвитку.

Слід нагадати, що «сталий розвиток», як концепт, сформувався на перетині екологічної, соціальної та економічної політики. Відповідно до Декларації Ріо-де-Жанейро (1992), сталий розвиток розглядається, як розвиток, який задовольняє потреби сучасного покоління, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь. У контексті України, ця парадигма знайшла відображення в Законі України «Про основні засади державної екологічної політики на період до 2030 року», а також у національних цілях сталого розвитку, адаптованих до Цілей ООН.

Отже, концепція зеленого відновлення країни має включати в усі сфери такого відновлення принцип екологізації, передбачений в статті 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та розкритий в усьому екологічному законодавстві України та який ще називають принципом забезпечення екологічної безпеки.

За таким же принципом будується й законодавство Європейського Союзу з цього питання [6]. Серед ключових нормативних актів ЄС з питань зеленого розвитку останніх років можна назвати Європейський зелений курс, який містить політичну стратегію досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року [7], Регламент ЄС 2020/852 про таксономію сталих видів економічної діяльності [8], Директиву 2022/2464/ЄС щодо звітності про корпоративний сталий розвиток [9], Директиву 2024/1760/ЄС про належну перевірку корпоративної стійкості [10], Делегований Регламент ЄС 2023/2772 щодо стандартів звітності про сталий розвиток [11], Регламент ЄС 2023/956 про створення Механізму вуглецевого коригування на кордоні [12], Регламент ЄС 2019/2088 про розкриття інформації, пов'язаної зі стійкістю у секторі фінансових послуг [13], Директива 2003/87/ЄС про створення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у межах Європейського Союзу [14] та ін.

Зазначені акти ЄС формують багатовимірну нормативну матрицю, яка охоплює не лише екологічні критерії, а й вимоги до корпоративної звітності, належної перевірки, фінансової прозорості та міжінституційної відповідальності. Їх імplementація у вітчизняне законодавство має здійснюватися не фрагментарно, а системно – з урахуванням взаємозв'язків між екологічними, соціальними та економічними аспектами сталого розвитку.

Тому, при вивченні положень законопроекту «Про засади зеленого відновлення України» [15] (далі – Законопроект) були проаналізовані й усі вищенаведені документи ЄС.

З проведеного аналізу випливає наступне. Анонсований 30 червня 2025 року Законопроект представлений Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, як нормативна реалізація пункту 8 «Екологічна безпека» Формули миру Президента України, мав би включати усі вищенаведені положення, і не тільки, але незважаючи на підтримку ПРООН, виявився лише джерелом інтеграції у вітчизняне правове поле Регламенту ЄС 2020/852 про таксономію сталих видів економічної діяльності.

Слід відзначити, що названий Регламент встановлює технічні критерії оцінки «екологічної сталості» інвестиційних проєктів. Зокрема, Регламентом визначається необхідність створення єдиної класифікації економічної діяльності, яка вважається екологічно сталою з метою: а) спрямувати капітал у проєкти, що підтримують екологічні цілі; б) забезпечити прозорість для інвесторів; в) запобігти «зеленому грінвошингу» (маніпулятивній практиці створення образу екологічно відповідального підприємства, не маючи для цього реальних екологічних підстав).

Регламентом встановлюється і шість екологічних цілей, яким має відповідати економічна діяльність задля отримання інвестування, зокрема: 1) пом'якшення зміни клімату; 2) адаптація до зміни клімату; 3) стале використання та охорона водних і морських ресурсів; 4) перехід до циркулярної економіки; 5) запобігання забрудненню; 6) охорона та відтворення біорізноманіття та екосистем.

Для кожної з шести екологічних цілей встановлюються технічні скринінгові критерії, які визначають, яка діяльність вважається екологічно сталою.

Ці критерії розробляються та оновлюються Європейською комісією у вигляді делегованих актів. Наприклад:

- 04.06.2021 р. Європейською комісією прийнятий Делегований акт щодо кліматичних цілей (2021/2139) (*Commission Delegated Regulation (EU) 2021/2139*) [16], яким встановлюються технічні критерії для діяльності, яка суттєво сприяє пом'якшенню зміни клімату та адаптації до неї (може застосовуватися для сфери будівництва енергоефективних будівель, виробництва електроенергії з сонячної енергії);

- 06.07.2021 р. Європейською комісією прийнятий Делегований акт щодо розкриття інформації (2021/2178) (*Commission Delegated Regulation (EU) 2021/2178*) [17], який встановлює формати та вимоги до звітності для компаній щодо відповідності їхньої діяльності таксономії в частині звітування про частку обороту, капітальних та операційних витрат, які відповідають критеріям екологічної сталості у сфері природного газу та ядерної енергетики;

- 27.06.2023 р. Європейською комісією приймається Делегований акт щодо нефінансових екологічних цілей (2023/2486) (*Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2486*) [18], яким визначаються критерії для діяльності, що сприяє: раціональному використанню водних ресурсів; переходу на циркулярну економіку; запобіганню забрудненню та відновленню біорізноманіття. Ці критерії є важливими для видів діяльності, пов'язаних з переробкою відходів, оскільки вимагають мінімального рівня їх повторного використання та утилізації, а також для сфери водопостачання та очищення стічних вод, через встановлення вимоги забезпечити ефективність такої діяльності у понад 90% при видаленні забруднюючих речовин.

При співвідношенні представленого Регламенту ЄС 2020/852 та Законопроекту, перш за все, привертає увагу мета, задля якої розроблені обидва документи:

- мета Регламенту (ЄС) 2020/852 – створення єдиної системи класифікації екологічно сталих видів економічної діяльності в межах ЄС з метою сприяння сталому інвестуванню, забезпечення прозорості, підтримання бізнесу, знищення ринкової фрагментації;

- мета Законопроекту – врахування та інтеграція екологічних та кліматичних міркувань у процес комплексного відновлення України від наслідків російської збройної агресії та з метою переходу України до зеленої економіки.

У вказаній в Законопроекті меті привертають увагу два напрями – це досягнення кліматичної нейтральності та нульового забруднення.

Відзначаємо, що під кліматичною нейтральністю розуміють стан, коли людська діяльність не створює чистих викидів парникових газів, тобто кількість викидів CO₂ та інших газів дорівнює або менша за ту, яку може поглинути природа (ліси, океани, ґрунти) або спеціальні технології (наприклад, уловлювання вуглецю).

Кліматична нейтральність має свої критерії відповідності: 1) нульовий баланс між викидами та поглинанням парникових газів; 2) відмова від викопного палива (вугілля, нафти, газу) на користь відновлюваних джерел енергії; 3) енергоефективність у будівництві, транспорті, промисловості; 4) циркулярна економіка, що включає мінімізацію відходів та повторне використання ресурсів; 5) збереження природних поглиначів – лісів, торфовищ, водних об'єктів [19].

З наведеного випливає, що результат зеленого відновлення країни має відповідати кліматичній нейтральності вже до 2050 року, як то визначено в Європейському Зеленому курсі [7].

У зв'язку з цим, визначення мети Законопроєкту потребує уточнення через призму міжнародних зобов'язань України, зокрема Паризької угоди та Цілей сталого розвитку ООН. Доцільно закріпити в тексті законопроєкту поняття «кліматична нейтральність» як стратегічну ціль, що має бути досягнута до 2050 року, відповідно до Європейського зеленого курсу. Також варто передбачити механізм оцінки впливу на сталий розвиток для кожного проєкту, що реалізується в межах зеленого відновлення.

Що стосується досягнення нульового забруднення – це амбітна мета, яку повністю реалізувати надзвичайно складно, але прагнути до неї – абсолютно реально і необхідно. Європейський зелений курс трактує нульове забруднення не як абсолютну відсутність будь-яких викидів, а як максимальне зниження шкідливого впливу на довкілля до рівня, безпечного для життя і здоров'я людини та природи в цілому.

З цією метою, як в ЄС так і в Україні встановлені нормативи шкідливого впливу, які вважаються безпечними для здоров'я людини і довкілля, хоча частково є відмінними між собою, що також вимагає застосування процедури узгодження. Наприклад, в ЄС стандарти якості атмосферного повітря, води тощо, тісно пов'язані з обов'язковою оцінкою впливу на здоров'я людини. На основі цих даних розробляються нові державні програми для зменшення забруднення. За порушення цих норм передбачена юридична відповідальність, а механізм контролю є прозорим та ефективним. В Україні, хоча й існує право на безпечне життя і здоров'я довкілля та правові механізми його забезпечення, проте в судовій практиці відсутні приклади притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, хоча фактів порушення такого законодавства чимало. Відсутність належного екологічного моніторингу та недостатні механізми притягнення до відповідальності за порушення екологічного законодавства створюють ситуацію, коли такі стандарти якості природних ресурсів стають більш декларативними, ніж обов'язковими для виконання.

Водночас, в рамках Європейського зеленого курсу до 2050 року встановлені зобов'язання зменшити: 1) на 55% передчасних смертей від забруднення повітря; 2) на 50% пластикових відходів у морі; 3) на 30% мікропластику в довкіллі; 4) на 50% використання хімічних пестицидів; 5) на 25% екосистем, де забруднення загрожує біорізноманіттю. В Україні допоки відсутні звіти про виконання окреслених завдань. Однією з ключових проблем реалізації цих вимог є воєнна агресія РФ.

Крім того, за період повномасштабної війни в Україні було зруйновано або суттєво пошкоджено 426 промислових об'єктів, з яких 78 приватних та 348 – державних установ на загальну суму 13,1 млрд доларів США [20].

З огляду на викладене, стає очевидним, що запропонований законопроєкт «Про засади зеленого відновлення України» не забезпечує умов для комплексного екологічного відновлення держави, оскільки його механізми орієнтовані виключно на фінансування окремих інноваційних підприємств, а не на системне охоплення усіх зруйнованих секторів економіки.

Це, в свою чергу, означає, що запропонований Законопроєкт не створює уніфікованої нормативно-правової бази, яка б могла охопити всі сектори зеленого відновлення країни, включаючи відновлення зруйнованого майна, чим порушується принцип системності в правотворчій діяльності (стаття 3 Закону України «Про правотворчу діяльність»).

Зазначене підтверджує той факт, що Регламент (ЄС) 2020/852 має вужчу мету ніж Законопроєкт, а тому останній має містити більш розширений перелік заходів для належного повоєнного відновлення країни.

Наприклад, «врахування та інтеграція» включають в себе вбудову екологічних і кліматичних критеріїв в усі етапи планування, фінансування, реалізації та моніторингу відновлення. «Комплексне відновлення» – охоплює інфраструктуру, промисловість, агросектор, міське планування, екосистеми. Тобто, «екологічні міркування» мають бути наскрізними. «Перехід до зеленої економіки» означає: декарбонізацію енергетики; ресурсоощадні технології в промисловості; еколо-

гічну модернізацію міст; кліматично нейтральні рішення у транспорті, будівництві, сільському господарстві.

Враховуючи таке, Законопроект має містити чіткі вимоги до кожного з перерахованих напрямів господарської діяльності за прикладом Розділу XI «Заходи щодо забезпечення екологічної безпеки» Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та відповідні механізми забезпечення їх належної реалізації.

Натомість, детальний аналіз положень Законопроекту, змушує зупинитися на наступних питаннях:

1) чи може бути метою будь-якого нормативно-правового акта «міркування»?

Як вже зазначалося, мета Законопроекту визначена як: «врахування та інтеграція екологічних та кліматичних міркувань у процес комплексного відновлення України від наслідків російської збройної агресії та з метою переходу України до зеленої економіки». Тобто, по факту, метою нормативно-правового акта є «роздуми про відновлення», що, як мінімум, суперечить техніці нормопроектування;

2) чи можливе подолання гуманітарних, соціальних, економічних та інших наслідків російської збройної агресії за допомогою цілей зеленого відновлення, передбачених у статті 5 (цілі зеленого відновлення) представленого Законопроекту?

Вбачається, що представлені цілі мають важливе значення лише для подолання екологічних наслідків збройної агресії та не стосуються інших наведених наслідків;

3) чи розкриває представлений Законопроект систему заходів, обов'язкових для здійснення зеленого відновлення?

В статті 2 (визначення термінів) Законопроекту автори надають визначення терміну «сталі (зелені) заходи з відновлення», розкриваючи його як (заходи, предметом (об'єктом) яких є економічна діяльність, що за результатами оцінки сталості, відповідно до положень цього Закону, відповідає вимогам положень статті 8 цього Закону», яка в свою чергу має назву «Умови сталості економічної діяльності». При цьому, до таких «умов» сталості економічної діяльності належать: а) вона робить значний внесок у досягнення однієї чи більше цілей, визначених у статті 5 (цілі зеленого відновлення) цього Закону; б) не завдає значної шкоди жодній із цілей, визначених у статті 5 цього Закону; в) відповідає технічним критеріям, встановленим згідно зі статтею 17 цього Закону; г) відповідає мінімальним соціальним гарантіям, зазначеним у статті 18 цього Закону. Хоча, навряд чи це «умови», скоріше «критерії» відповідності діяльності, як то визначено в делегованих актах. Крім того, чи можна назвати заходи із зеленого відновлення країни належними, якщо вони мають відповідати **мінімальним соціальним гарантіям**?

Таке означає, що вже на етапі нормопроектування в документ, який збираються назвати «Законом» навмисно закладається положення, що суперечить принципу сталого розвитку та принципам правотворчої діяльності, викладених в Законі України «Про правотворчу діяльність», що нівелює всі інші напрацювання з цього питання.

Також, в ст. 35 Законопроекту для реалізації державної політики у сфері зеленого відновлення, передбачається створення Національної ради з питань зеленого відновлення України, повноваження якої розкриті в частині 2 цієї статті. Частиною 3 цієї ж статті визначається, що до складу Ради будуть входити представники центральних органів виконавчої влади, асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань, громадських об'єднань, саморегулювних організацій, організацій, які здійснюють професійне самоврядування, благодійних та релігійних організацій. В цьому ракурсі цікавим питанням постає співвідношення діяльності цієї Ради в межах існуючої реформи децентралізації, розпочатої вже за часів війни з РФ у 2014 році.

З наведеного випливає, що в представленому Законопроекті, крім загальних лозунгів про врахування цілей зеленого відновлення, не міститься жодних конкретних правових та інших заходів, які б формували процес відновлення країни за усіма сферами і напрямками суспільного життя. Натомість, в статті 33 Законопроекту вказується, що зазначені питання будуть вирішені в Національній стратегії зеленого відновлення України, яку буде розробляти «Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики зеленого відновлення», тобто Національна рада з питань зеленого відновлення України.

Законопроектом також вводяться ряд оціночних понять, зокрема: «значний внесок», «суттєве сприяння», «значна шкода», «спільнотворення» та ін. В статтях 10-16 Законопроекту автори намагаються сформулювати межі такого «внеску» та «сприяння», однак з наведеного випливає, що вони є умовними і контроль за їх невиконанням не передбачений.

Крім того, Законопроект не містить жодних посилань на інші нормативно-правові акти, які напрацьовувались десятиліттями в Україні в частині формування сталого розвитку країни, з урахуванням вимог до його економічної, екологічної та соціальної складових та які вже включають широкий спектр, зокрема, правових засобів забезпечення екологічної безпеки, які перетинаються з питаннями зеленого відновлення країни.

За словами Голови громадської організації «Всеукраїнська екологічна ліга» Тетяни Тимочко: «Зелене відновлення країни має відповідати таким принципам, як: 1) наскрізності, кроссекторальності природоохоронної та кліматичної політики для всіх галузей економіки під час зеленої відбудови країни, 2) збалансованого розвитку зеленої відбудови; 3) відповідності відбудови екологічним стандартам; 4) прозорості залучення громадськості та громад до прийняття рішень; 5) ефективного функціонування і використання цільових/донорських фондів для післявоєнного відновлення і розбудови зеленої економіки; 6) гендерної рівності та інклюзії» [21].

Однак представлений Законопроект не містить чіткості формулювань у дотриманні цих принципів.

Висновки та пропозиції. Таким чином, Законопроект «Про засади зеленого відновлення України» є важливим кроком у напрямі нормативного оформлення екологічної складової післявоєнного відновлення. Водночас його поточна редакція не забезпечує правової визначеності, системності та повної відповідності принципам сталого розвитку. Для підвищення ефективності законодавчої ініціативи, на нашу думку, доцільно: 1) конкретизувати мету та завдання акта відповідно до нормопроєктувальної техніки; 2) розширити перелік цілей, включивши соціальні та економічні аспекти; 3) встановити чіткі правові механізми реалізації заходів; 4) інтегруватися з положеннями вітчизняного законодавства; 5) закріпити принципи прозорості, інклюзії, участі громадськості; 6) забезпечити відповідність Законопроекту європейським стандартам зеленого розвитку; 7) доповнити Законопроект окремим розділом, присвяченим екологічним індикаторам та технічним критеріям сталості, з посиланням на відповідні Делеговані акти ЄС.

Крім того, доцільно деталізувати функціональні повноваження Національної ради з питань зеленого відновлення, передбаченої Законопроектом, з метою забезпечення ефективної міжвідомчої координації екологічних, фінансових та соціальних аспектів. Зокрема, необхідно нормативно закріпити механізми участі представників органів державної влади, наукової спільноти, громадянського суспільства та бізнесу в процесі прийняття рішень, а також визначити інструменти моніторингу, звітності та оцінки впливу на сталий розвиток.

На підставі вищевикладеного, пропонується наукова модель **Закону України «Про зелене відновлення України»:**

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Мета Закону

Забезпечення екологічно сталого, кліматично нейтрального та соціально відповідального відновлення України після збройної агресії.

Інтеграція екологічних і кліматичних зобов'язань у всі сфери державної політики, планування та інвестування.

Стаття 2. Предмет регулювання

Визначення принципів, механізмів та інституційної структури зеленого відновлення.

Узгодження національного законодавства з *acquis communautaire* ЄС.

Стаття 3. Основні терміни

Зелене відновлення

Кліматична нейтральність

Нульове забруднення

Екологічна сталість

Грінвошинг

Технічні скринінгові критерії та ін.

Розділ II. ПРИНЦИПИ ЗЕЛЕНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Стаття 4. Принципи

Принцип сталого розвитку

Принцип екологічної інтеграції (екологічної безпеки)

Принцип наукової обґрунтованості
Принцип прозорості та участі громадськості
Принцип відповідальності та звітності

Розділ III. ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Стаття 5. Національна рада з питань зеленого відновлення

Міжвідомчий координаційний орган з повноваженнями:

- узгодження екологічних, фінансових та соціальних аспектів;
- затвердження екологічних індикаторів;
- моніторинг реалізації проєктів;
- участь у міжнародних переговорах

Стаття 6. Участь громадськості та наукових установ

Громадські слухання, екологічна експертиза, ОВД, CEO, науково-консультативні ради

Розділ IV. ЕКОЛОГІЧНІ КРИТЕРІЇ ТА ІНДИКАТОРИ

Стаття 7. Технічні скринінгові критерії сталості

Встановлюються відповідно до Регламенту ЄС 2020/852 та делегованих актів.

Охоплюють шість екологічних цілей: клімат, вода, циркулярність, рівень забруднення, біорізноманіття.

Стаття 8. Екологічні індикатори

1. Екологічні індикатори – це кількісні та якісні показники, що використовуються для оцінки відповідності проєктів зеленого відновлення принципам сталого розвитку, екологічної безпеки та кліматичної нейтральності.

2. Визначаються для кожного проєкту окремо.

3. Індикатори класифікуються за напрямками:

- кліматичні (викиди парникових газів, енергоефективність);
- водні (якість води, ефективність очищення);
- біорізноманіття (збереження видів, екосистемна стійкість);
- циркулярна економіка (повторне використання, утилізація);
- забруднення (індекси повітря, ґрунтів, шуму).

4. Застосування екологічних індикаторів є обов'язковим при:

- оцінці проєктів, що претендують на державне фінансування;
- проведенні екологічної експертизи / ОВД / CEO;
- моніторингу реалізації заходів зеленого відновлення.

5. Методика розрахунку екологічних індикаторів затверджується постановою Кабінету Міністрів України.

Має включати:

1) *Індикатори кліматичної нейтральності*, що включають:

- баланс викидів парникових газів (співвідношення між викидами CO₂ та здатністю екосистем або технологій їх поглинати);
- частка енергії з відновлюваних джерел (у загальному енергетичному балансі проєкту);
- індекс енергоефективності (витрати енергії на одиницю продукції або послуги);
- відмова від викопного палива (частка заміщення вугілля, нафти, газу).

2) *Індикатори циркулярної економіки*:

- рівень повторного використання ресурсів (частка матеріалів, що повертаються в обіг);
- індекс утилізації відходів (% відходів, що переробляються або утилізуються екологічно безпечно);
- тривалість життєвого циклу продукції (оцінка довговічності та ремонтпридатності);
- впровадження екодизайну (наявність екологічних критеріїв у проєктуванні).

3) *Індикатори якості довкілля*:

- індекс забруднення атмосферного повітря (рівень концентрації шкідливих речовин (PM_{2.5}, NO_x, SO₂));
- індекс якості води (відповідність стандартам ЄС щодо питної та поверхневої води);
- індекс біорізноманіття (кількість видів, що зберігаються або відновлюються);
- індекс екосистемної стійкості (здатність екосистем до самовідновлення).

4) *Індикатори екологічної інтеграції (екологічної безпеки)*

- наявність екологічної експертизи / ОВД / СЕО для кожного проєкту;
- індекс ризику для здоров'я (оцінка впливу на здоров'я населення);
- індекс екологічної відповідальності (наявність механізмів контролю, звітності, санкцій);
- індекс прозорості (доступність екологічної інформації для громадськості та її достовірність).

5) *Індикатори інтеграції в політику сталого розвитку:*

- відповідність Цілям сталого розвитку ООН (зокрема цілям № 6 (вода), № 7 (енергія), № 13 (клімат), № 15 (екосистеми));
- індекс міжвідомчої координації (рівень узгодженості між екологічною, економічною та соціальною політикою);
- індекс участі громадськості (кількість консультацій, слухань, звернень).

Розділ V. ФІНАНСУВАННЯ ТА ІНВЕСТИВАННЯ

Стаття 9. Зелені інвестиції

Стимулювання інвестицій у проєкти, що відповідають критеріям сталості.

Запобігання грінвошингу через аудит, сертифікацію, звітність.

Стаття 10. Державна підтримка

Податкові та кредитні пільги, гранти, компенсації для екологічно сталих проєктів тощо.

Розділ VI. КОНТРОЛЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, МОНІТОРИНГ

Стаття 11. Екологічний моніторинг

Створення інтегрованої системи моніторингу якості довкілля.

Відкритий доступ до даних.

Стаття 12. Контроль за реалізацією заходів зеленого відновлення

1. Контроль за реалізацією заходів зеленого відновлення здійснюється з метою забезпечення відповідності проєктів екологічним, соціальним та економічним критеріям сталого розвитку, а також дотримання принципів, визначених цим Законом.

2. Суб'єктами контролю є:

- центральний орган виконавчої влади у сфері охорони довкілля;
- Національна рада з питань зеленого відновлення;
- органи місцевого самоврядування;
- громадські організації, акредитовані відповідно до законодавства;
- наукові установи та незалежні аудитори.

3. Контроль здійснюється у формах:

- екологічного моніторингу;
- перевірок відповідності проєктів екологічним індикаторам;
- аналізу звітності суб'єктів господарювання;
- громадського контролю та публічних консультацій;
- незалежного екологічного аудиту.

4. Результати контролю є підставою для:

- коригування або припинення фінансування проєктів;
- притягнення до відповідальності за порушення екологічного законодавства;
- внесення змін до стратегічних документів зеленого відновлення.

5. Порядок здійснення контролю, критерії оцінки та механізми реагування затверджуються постановою Кабінету Міністрів України.

Стаття 13. Відповідальність за порушення

Види правопорушень.

Адміністративна, цивільна, кримінальна відповідальність.

Механізм притягнення до відповідальності за порушення екологічних стандартів.

Розділ VII. Прикінцеві та перехідні положення

Визначення строків імплементації.

Узгодження з чинним законодавством.

Перелік актів ЄС, що підлягають імплементації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція адаптації природоохоронного законодавства України до екологічного надбання Європейського Союзу («The EU Environmental Acquis»). URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32271.pdf> (дата звернення: 08.10.2025).
2. Бредіхіна В.Л., Вертегел Є.П., Куртіш Л.А. Правове забезпечення відновлення природних ресурсів України під час війни та післявоєнний період. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 336–342. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/81>.
3. Васильєва С.Д. (2024) Екологічні реформи як основа зеленого відновлення України: *Збірник матеріалів конференції: «Відновлення України у повоєнні часи: виклики, стратегічні пріоритети, ресурсне забезпечення, потенціал майбутнього розвитку»*. URL: <https://jrupp.donpu.edu.ua/article/view/16491> (дата звернення: 08.10.2025).
4. Посібник «Зелене відновлення українських громад» / авт. кол.: О. Кондратюк, Н. Лушнікова, М. Голюк, О. Ляшук. *Екоclub*. Рівне, 2023. 36 с. URL: https://vidnova.info/wp-content/uploads/2023/01/green_recovery-1-ecoclub.pdf (дата звернення: 08.10.2025).
5. Котовський В.С., Москаленко В.Г., Дробчак А.Л. «Зелене» відновлення як шлях післявоєнної відбудови України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. № 7-8 (308-309). С. 26–33. DOI:10.32680/2409-9260-2023-7-8-308-309-26-33.
6. Європейський зелений курс і кліматична політика України: аналіт. доп. / С.П. Іванюта, Л.М. Якушенко; за заг. ред. А.Ю. Сменковського. Київ: НІСД, 2022. 95 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12>.
7. Європейський Зелений Курс. *Представництво України при Європейському Союзі*. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення: 08.10.2025).
8. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj/eng> (дата звернення: 08.10.2025).
9. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/eng> (дата звернення: 08.10.2025).
10. Directive (EU) 2024/1760 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on corporate sustainability due diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 and Regulation (EU) 2023/2859. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj/eng> (дата звернення: 08.10.2025).
11. Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2023/2772/oj/eng (дата звернення: 08.10.2025).
12. Regulation (EU) 2023/956 establishing a Carbon Border Adjustment Mechanism. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/carbon-border-adjustment-mechanism.html> (дата звернення: 08.10.2025).
13. Regulation (EU) 2019/2088 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on sustainability-related disclosures in the financial services sector. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/2088/oj/eng> (дата звернення: 08.10.2025).
14. Directive 2003/87/EC establishing a system for greenhouse gas emission allowance trading within the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eu-emissions-trading-system.html> (дата звернення: 08.10.2025).
15. Повідомлення про оприлюднення проекту Закону України «Про засади зеленого відновлення України». *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України*. URL: <https://mepr.gov.ua/povidomlennya-pro-oprylyudnennya-proyektu-zakonu-ukrayiny-pro-zasady-zelenogo-vidnovlennya-ukrayiny/> (дата звернення: 08.10.2025).
16. Consolidated text: Commission Delegated Regulation (EU) 2021/2139 of 4 June 2021 supplementing Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council by establishing the technical screening criteria for determining the conditions under which an

- economic activity qualifies as contributing substantially to climate change mitigation or climate change adaptation and for determining whether that economic activity causes no significant harm to any of the other environmental objectives. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2021/2139/2025-01-08/eng (дата звернення: 08.10.2025).
17. Commission Delegated Regulation (EU) 2021/2178 of 6 July 2021 supplementing Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council by specifying the content and presentation of information to be disclosed by undertakings subject to Articles 19a or 29a of Directive 2013/34/EU concerning environmentally sustainable economic activities, and specifying the methodology to comply with that disclosure obligation. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2021/2178/oj/eng (дата звернення: 08.10.2025).
 18. Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2486 of 27 June 2023 supplementing Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council by establishing the technical screening criteria for determining the conditions under which an economic activity qualifies as contributing substantially to the sustainable use and protection of water and marine resources, to the transition to a circular economy, to pollution prevention and control, or to the protection and restoration of biodiversity and ecosystems and for determining whether that economic activity causes no significant harm to any of the other environmental objectives and amending Commission Delegated Regulation (EU) 2021/2178 as regards specific public disclosures for those economic activities. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2023/2486/oj/eng (дата звернення: 08.10.2025).
 19. Кліматична нейтральність – що це таке і як досягти? *InPost*. URL: <https://inpost.pl/ua/novyny-klimatychna-neutralnist-shcho-tse-take-i-yak-yiyi-dosyahty> (дата звернення: 08.10.2025).
 20. Збитки України від війни 2025 – Ключові факти та деталі. *BizMag*. URL: <https://bizmag.com.ua/zbytky-ukrayiny-vid-vijny/> (дата звернення: 08.10.2025).
 21. Платформа зеленого відновлення України: від декларацій до дій. *Екологія. Право. Людина*. URL: <https://epl.org.ua/announces/platforma-zelenogo-vidnovlennya-ukrayiny-vid-deklaratsij-do-dij/> (дата звернення: 08.10.2025).